

DUNYO ADABIYOTIDA NATURALIZM OQIMI

Yusupov Alisher Sharafiddinovich

Samarqand Davlat chet tillar instituti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada dunyo adabiyotidagi naturalizm oqimi, uning kelib chiqish omillar, dunyo adabiyotiga ta`siri va yo`nalishlari haqida gap ketadi.

Kalit so`zlar: naturalizm, Jorj Mur, realizm, tabiat, xarakter.

Naturalizm adabiy yo`nalishi sifatida 19-asr oxirlarida va 20-asr boshlarida rivojlandi. Bu oqim realizmdan kelib chiqadi, lekin tabiat va insonning biologik va ijtimoiy shart-sharoitlariga yanada chuqurroq e`tibor qaratadi. Naturalizm adabiyotda inson hayotini, uning muhitini va tabiiy qonunlarni o`rganishga intiladi. Ushbu maqolada naturalizmning tarixi, asosiy xususiyatlari va adabiyotga ta`siri haqida batafsil fikr yuritimiz.

Naturalizm 19-asrning ikkinchi yarmida Fransiyada, Emil Zola, Gi de Mopassan va boshqa yozuvchilar tomonidan ishlab chiqilgan. Ularning asarlari, asosan, ijtimoiy muammolar, qashshoqlik, aybsizlik va insonning tabiiy sharoitlaridan kelib chiqadigan qiyinchiliklar haqida hikoya qiladi. Zola, ayniqsa, naturalizmning asosiy nazariyotchisi sifatida tanilgan va uning "Rogan Makart" romani tabiat va insonni bir-biri bilan bog`lashda muhim rol o`ynadi.

Naturalizm asosan ijtimoiy sharoitlar, iqtisodiy tizimlar va irsiyat kabi omillarga e`tibor qaratadi. Bu oqimda inson qiyofasi va uning atrof-muhiti o`rtasidagi munosabatlar chuqur tahlil qilinadi.

Naturalizmning asosiy xususiyatlari

1. Tabiat va ijtimoiy sharoitlar: Naturalizmda inson hayoti tabiiy va ijtimoiy sharoitlar bilan chambarchas bog`liq deb hisoblanadi. Yozuvchilar insonning xarakteri va xatti-harakatlari uning atrofidagi muhitga, irsiyatga va tarbiyaga asoslanganligini ko`rsatishga harakat qiladilar.

2.Obyektivlik: Naturalizmda yozuvchi o'z shaxsiy fikrlarini asarda namoyon etmasligi kerak. U voqealarni obyektiv tarzda, mutlaq haqiqatga yaqinlashtirib tasvirlashga intiladi. Bunda voqealar, xarakterlar va ularning hissiyotlari orqali o'z o'quvchisini voqeaga jalb qilishni maqsad qiladi.

3.Qarorlar va oqibatlar: Naturalizmda insonning qarorlari ko'pincha ijtimoiy va tabiiy qonunlarga asoslanadi. Yozuvchilar inson harakatlarining natijalarini ko'rsatishga intiladilar, bu esa o'quvchiga hayotning qiyinchiliklari va ehtimolliklari haqida chuqur o'y-fikrlarni ochib beradi.

4.Realistik tasvir: Naturalizm asarlarida hayotning haqiqiyliigi va tabiatni tasvirlashga katta e'tibor beriladi. Yozuvchilar o'z asarlarini tasvirleydigani voqealarni haqiqiy hayotda uchraydigani voqealar bilan to'ldiradilar.

Naturalizm adabiyotga katta ta'sir ko'rsatdi va boshqa adabiy oqimlar, masalan, modernizm va postmodernizmga yo'l ochib berdi. Naturalizm yordamida yozuvchilar ko'plab muammolarni, shu jumladan, qashshoqlik, begunohlik, ijtimoiy adolatsizlik va insonga bo'lgan munosabatlarni ko'rsatdilar. Bu esa adabiyotda ijtimoiy anglash va o'zgarishlarga sabab bo'ldi.

Naturalizmning ta'siri nafaqat Frantsiyada, balki boshqa mamlakatlarda ham sezildi. Rossiyada Maksim Gorkiy, Anton Chexov va boshqa yozuvchilar o'z asarlarida naturalistik uslubni qo'lladilar. Gorkiyning "Menga nima kerak" asarida inson hayoti, uning qiyinchiliklari va ijtimoiy sharoitlar ko'rsatildi. Chexov esa o'z hikoyalarida insonning ichki dunyosini va ijtimoiy muhitini birlashtirdi.

Hozirgi kunda naturalizm adabiyotda yangi shakllarda namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy yozuvchilar tabiat va insonning o'zaro aloqalarini tahlil qilyotgan bo'lsalarda, ular ko'proq ijtimoiy muammolar, shaxsiy tajribalar va zamonaviy hayotning murakkabliklarini o'rganishga intiladilar. Naturalizm elementlari bugungi kunda ham adabiyotda faol ravishda ishlatilmoqda va yangi ijodiy yo'llar ochmoqda.

Naturalizm adabiyotda inson hayoti va uning atrof-muhitini o'rganishga qaratilgan yo'nalishdir. Ushbu oqim tabiiy va ijtimoiy sharoitlarning inson xarakteriga ta'sirini chuqur tahlil qilishga intiladi. Naturalizm nafaqat adabiy

asarlarda, balki zamonaviy hayotda ham insonning tabiati va uning muhitiga bo'lgan aloqasini tushunishga yordam beradi. Uning merosi va ta'siri adabiyot tarixida muhim o`rin tutadi va hozirgi kunda ham o`z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Mamajonov S. Janrlar, g'oyalar. – N: Sharq, 1998, 85-b.
2. Mirvaliyev S. Tabiat va adabiyot. – N: Tasvir, 2002, 14-b
3. Mirvaliyev S. Qirollik yozuvi. – N: O`zbekiston, 2002, 16-b.
4. Nurmatov U. XX asr ingliz adabiyoti. – N: O`zbekiston, 1995, 55-b.
5. Nurmatov U. Yangi o`zbek adabiyoti tarixi. – N: Adakemnashr, 1993, 13-b.
6. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – N: Davr press, 2009, 43-b.
7. Sharafiddinov O. Adabiyot – hayot darsligi. – N: Sharq, 1998, 42-b.
8. Sharafiddinov O. E`tiqodimni nega o`zgartirdim? – N: Sharq, 1994. 62-b.
9. Vendler H. Moore`s stories. – P: ABC, 2011, 14 p.
10. Топоров А. Джордж Мур и русская литература. – И: Москва, 1987, 44 стр.